

UNA BIBLIOTECA DEL RENAIXEMENT. ELS LLIBRES DEL JURISTA DE TARRAGONA ESTEVE GRIMAU (1606)

SARA E. CLUA
CRISTINA ICART

RESUM

Aquest treball, supervisat pel catedràtic Joan Francesc Alcina, tracta de la biblioteca d'un jurista de Tarragona del segle XVII: misser Esteve Grimau. Hem recercat dins del seu inventari de béns i immobles i ens hem trobat una gran biblioteca, amb obres de gran qualitat i importància. Cal destacar que tenia volums d'humanistes tarragonins, com ara l'impressor Felip Mey o l'eclesiàstic Antoni Agustí. La biblioteca està classificada per diverses àrees temàtiques. Cal esmentar que no ens ha estat possible esbrinar tots els títols dels llibres, ja que hi havia fragments del testament intel·ligibles.

ABSTRACT

The present study, supervised by the university professor Joan Francesc Alcina, deals with the private library of a seventeenth century lawyer from Tarragona: Esteve Grimau. We examined the inventory of his goods and property and found a large collection of books containing some very important works of great quality. Especially noteworthy is the collection of works of Tarragona humanists, such as the printer Felip Mey, or the archbishop Antonio Agustin. The library is classified into various subject areas. It must be stressed that it has not been possible to discover all the titles of the books, due to the fact that some fragments of the testament were unintelligible.

Paraules clau: Esteve Grimau, jurista, humanista, humanisme tarragoní, Antoni Agustí, mos gallicus, Felip Mey.

Keywords: *Esteve Grimau, lawyer, humanist, Tarragona Humanism, Antoni Agustí, mos gallicus, Felip Mey.*

INTRODUCCIÓ. ESTEVE GRIMAU I EL SEU TESTAMENT

Tarragona, durant el segle XVI, és un important centre de cultura humanística i antiquària que es fa palesa en l'arquitectura i pintura (per exemple, Hermes Vermey i l'escola del Camp) però també en els grups intel·lectuals de la ciutat. D'aquest moviment cultural i intel·lectual en van quedar dues evidències prou clares: d'una banda, *el Llibre de les grandeses de Tarragona* (1573) de Lluís Pons d'Icart que va suposar una mostra de l'interès per a la reconstrucció i l'estudi de la civilització clàs-

sica i, de l'altra, els *Diálogos de medallas, inscripciones y otras antigüedades* d'Antoni Agustí, que constituïa una descripció de les monedes, inscripcions i vestigis arquitectònics de la civilització romana a Itàlia, la Gàl·lia, el nord d'Àfrica i Hispània, on trobem per primera vegada l'ús de les monedes com a testimonis històrics i un sentit crític sobre les inscripcions que obrirà el camí a les noves disciplines de numismàtica i epigrafia.

Per entendre en el seu conjunt aquest ambient humanístic de la ciutat, no podem deixar de banda altres erudits i homes de lletres que van contribuir a fomentar aquesta nova època cultural entre els quals es trobava un jurista, Esteve Grimau, i altres com el poeta i recopilador d'inscripcions Francesc Vicent; els bibliòfils Feliu Serra, Melcior de Biure; el bibliotecari i hel·lenista Martín López de Bailo, etc.

De misser Esteve Grimau sabem que fou un advocat i bibliòfil, natural de Montblanc i ciutadà de Tarragona (*Magnificus Estephanus Grimau, doctor civis Tarracone*) que tenia habitacions de la seva propietat al carrer Riudecols¹. El doctor Grimau, segons Joan Salvat i Bové, era un lletrat molt consultat a l'època per la seva saviesa i clarividència. Entre les seves amistats s'hi podia trobar Melcior de Biure, executor testamentari de Grimau, i també l'impressor i filòleg Felip Mey. I ho demostra el fet que Grimau va ser padrí d'un dels fills d'en Mey el 31 de maig de 1583².

El 1556 va ser *conseller de mà major i el 1600 Cónsol en cap*³. El 1588 se cita en els llibres d'acords del Consell municipal el *magnífic mestre Esteve Grimau*⁴ doctor en ambdós drets (*Mag. senyor Stephanus Grimau*)⁵. El 1599 es troba documentat el carrer Riudecols amb el nom de "carrer de míser Grimau"⁶. El doctor Grimau va rebre l'extremunció l'11 de febrer de 1606 i dos dies després va tenir lloc el seu sepeli al qual van assistir tots els clergues de la ciutat (*dit dia feren lo general de Steve Grimau, enterrarenlo en la claustra de la Seu*)⁷.

1. Arxiu Municipal de Tarragona ms. Capbreu de les Poncelles de la Ciutat de Tarragona. Des del juny de 1551 fins al 1625, fol. 18v. (extret de Juan Salvat i Bové, *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII-XIX)*, p. 149).

2. *Llibre II de Baptismes* de l'Arxiu de la Catedral de Tarragona f. 56.

3. Arxiu Històric de la Ciutat. Llibre d'Actes del Consulat Tarraconense, 1556 i 1600 (extret de Juan Salvat i Bové, *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII al XIX)*, p. 149)

4. *Ibidem*, 1588, 13 de juny (extret de Juan Salvat i Bové, *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII al XIX)*, p. 149).

5. Arxiu Històric Provincial. Manuals Notarials de Tarragona 1594-1597. Notari, B. Gendre, registre 88, fol. 105 v.

6. Arxiu de la Catedral. Llibre del Tauler, 5 de setembre de 1599 i dia 13 d'agost de 1608 (extret de Juan Salvat i Bové, *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII al XIX)*, p. 149).

7. *Ibidem*, 13 de febrer de 1606 (extret de Juan Salvat i Bové, *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII al XIX)*, p. 149).

El 1592, de la mà de Bernat Gendre *notarius publicus in vico dicto de micer Citges*⁸, Esteve Grimau va redactar un primer testament⁹ on disposava com a executors testamentaris els canonges Jaume Reig i Melcior de Biure¹⁰ i en el qual Grimau feia referència a *ma primera muller*. Aquest testament va ser revocat el 1606 per un últim testament i inventari de béns signat també per Bernat Gendre i redactat en una cal·ligrafia diferent de la del primer uns dies abans de la mort del jurista. Al nou text¹¹ es designaven els hereus, entre els quals hi figuren la seva germana Catherina Gondalbeu i la seva segona esposa Elisabet Grimau (que era també executora testamentària juntament amb el Vicari General i canonge Jaume Reig i misser Cristòfol Gondalbeu de la Selva “mon renebot”). I a la mort de la seva dona anomena hereu universal *al collegi y seminari de lo studi de la Ciutat de Tarragona*. La paginació d'ambdós testaments se situa a la part superior dreta del foli i no coincideix amb la tinta original; possiblement es va realitzar posteriorment.

A través de l'*inventarium et encantus bonorum domini Stephani Grimau*, realitzat *postmortem*¹², es van classificar tot un seguit de béns entre els quals, segons ens ha deixat escrit Josep M. Recasens i Comes, hi constaven:

L'advocat Esteve Grimau tenia a l'estudi sis guadamassils, i deu més en altres cambres, arquimesa i set quadres. Els objectes de plata eren escassos. En canvi posseïa una quantitat de roba extraordinària: draps de ras, trenta-dos llençols, d'ells setze de bri de canem, un bon nombre de vànoves, flassades, estovalles, tovallols i tovallons, sis peces de bri de canem i sis peces de bri de lli de set o vuit alnes cada una, i diverses caixes de roba de dona i d'home (Recasens 1998, 70-71).

A banda d'això, a l'*inventarium* s'hi trobava una biblioteca d'important consideració amb volums que resulten d'un gran interès pels estudiosos de llibres antics i que han estat l'objecte principal del nostre estudi i posterior classificació. En Recasens, en una descripció que realitza de la casa d'en Grimau, fa una al·lusió a aquesta llibreria:

8. Arxiu Històric Provincial. Manuals Notarials de Tarragona 1592-1608. Notari B. Gendre registre 84, fol. 159.

9. Arxiu Històric Provincial. Manuals Notarials de Tarragona 1592-1608. Notari B. Gendre registre 84, fol. 158-160.

10. Mort el 1594. El seu inventari es troba referenciat a *La Biblioteca de Antonio Agustín. Los impresos de un humanista de la Contrarreforma* p.136, n.239

11. Arxiu Històric Provincial. Manuals Notarials de Tarragona 1592-1608. Notari B. Gendre registre 84, fol. 169-170.

12. Arxiu Històric Provincial. Manuals Notarials de Tarragona 1592-1608. Notari B. Gendre registre 86/87. Inventaris, f. 93-106, 26 de febrer de 1606.

A mitja escala, abans d'arribar a la planta noble, es trobava l'estudi, moblat amb un taulell de fusta de noguer, dos bancs, diversos estris i una estanteria amb 344 llibres (Recasens 1998, 70).

Si partim del manuscrit original ens adonem que la foliació està escrita amb una tinta diferent del text i se situa a l'extrem superior dret del foli. Aquesta foliació va des del número 93 al 106. Pel que fa a les característiques físiques de l'inventari original podem dir que els objectes que encapçalen l'inventari, des del 1 al 226, són mobles i altres utensilis de la llar. Pel que fa als llibres, no es va seguir un criteri massa estricte a l'hora de fer el recompte. El primer volum comença amb el número 227 i el darrer té el 380, els volums que segueixen no tenen cap tipus de numeració, simplement estan marcats amb un guió. Així mateix, l'enunciat que encapçala cada línia de l'inventari, en la major part dels casos, comença amb la fórmula «un llibre nomenat» seguit de la referència del volum. Aquesta referència tampoc no és del tot rigorosa ja que, o bé hi figura el nom de l'autor sense cap al·lusió al títol de l'obra, o bé hi consten només algunes paraules del títol del llibre.

D'aquesta manera, ha estat difícil precisar amb completa seguretat el títol d'alguns volums o, en la majoria de casos, la data exacta d'impressió. A això, cal afegir alguns problemes per desxifrar la grafia del manuscrit que es trobava, en alguns fragments, malmesa.

CLASSIFICACIÓ DE L'INVENTARI D'ESTEVE GRIMAU

Hem establert una classificació dels diferents registres per oferir una visió general del contingut de la biblioteca del jurista, de manera que hem organitzat els llibres i autors per matèries i els hem designat amb els següents noms: Bíblia, Filosofia, Ètica, Retòrica, Història, Literatura en prosa, Poesia, Gramàtica, Ciències naturals, Ciències exactes, Miscel·lània, Dret civil, Dret canònic, Religió i Teologia, Culte religiós i Història eclesiàstica.

Pel que fa al volum de llibres de dret, tant civil com canònic, hem de tenir en compte que l'aparició de l'humanisme jurídic va representar una presa de consciència de la historicitat del dret romà considerat com a dret propi d'una època determinada i no com a cos jurídic de vigència atemporal. Andrea Alciato i els seus deixebles (Doneau, Cujas i Douaren) van difondre un nou mètode conegut com a *mos gallicus* o francès que pretenia la depuració i clarificació filològicohistòrica dels textos de dret comú. A Catalunya al segle XVI destaca, entre altres, la figura d'Antoni Agustí com a autor inscrit en el corrent historicista del *mos gallicus*.

Els juristes catalans, entre els quals es trobava Esteve Grimau, valoraven per damunt de tot l'*stylus iudicandi* i concebien el dret com un instrument pràctic per ordenar les relacions socials i el sistema polític. A més, no ignoraven ni

rebutjaven les noves aportacions teòriques de l'humanisme jurídic. En aquest sentit, l'inventari d'en Grimau és una mostra de la coneixença d'autors d'estil italià com Bartolo de Sassoferrato, Baldo degli Ubaldi o Rochus Curtius i autors d'humanisme jurídic com Udalrico Zasio / Ulrich Zasius i Guillem Budé.

Així mateix, si tenim en compte que la biblioteca d'en Grimau es caracteritza per la seva especialització, determinada pels seus estudis i la pràctica de la seva professió, és evident que s'hi trobin textos bàsics del *Corpus iuris canonici et civilis* i alguns dels seus comentaristes i glossadors.

D'aquesta manera, cal distingir en l'àmbit de dret civil o comú els textos per un costat i el comentaristes, tractadistes i pràctics, per un altre:

a) *Textos:*

1. *Corpus iuris civilis: Instituta, Digestum, Institutiones, Pandectarum, Infortiatum, Index:* 227; 228; 229; 230.1; 230.2; 255; 259; 262; 263; 264; 343; [395]; [406]; [434].

2. *Altres:* 304 *Libre apellat Consolat de mar: ara nouament estampat y corregit;* 306 *Capítols e ordinacions dels drets de la bolla de plom e segell de cera del General del Principat de Catalunya;* 307 *Capítols e ordinacions per los drets del General de les entrades e eixides del principat de Catalunya.*

b) *Comentaristes, tractadistes i pràctics:*

244, [407] Antoni Agustí i Albanell; 256, 257 Guillaume Budé; 312 Graziani Garzadori; 315 Juan Martinez Olano; 316 Prosperus Farinacius; 321 Robert Maranta; 332 Bartolommeo Soccini; 337 Giovanni Francesco Balbi 347 Filippo Decio; 348 Julius Clarus; 367 Benvenuto Stracca 368, [394] Udalricus Zasius; 369 Sebastianus Vantius; 370 Pierre Rebuffi; [388] Andrea Domenico Fiocco; [390] Epo Boetus; [391] Theophilus Antecessor; [398] Nicolaus Vigelius; [410], [451] Bartolo Sassoferrato; [411] Andrea d'Isernia; [422], [467] Andreas de Barbatia; [424] Lucas de Penna; [425] Raffaello Raimondi; [426] Giasone Maino; [430] Christophorus Portius; [432] Angelo Gambiglioni; [448], [465] Baldo degli Ubaldi; [453] Sebastian Brant.

Així mateix procedim en l'àmbit de dret canònic:

a) *Glossadors i comentaristes:*

269 Guido Pape; 271 Guillem Caçador; 319, 335 Rochus de Curte; 322 Antonio de León; 324 Bermondus Choveronius; 336, [415] Diego de Covarrubias y Leyva; 338 Mathaeum Pacum; 339 Luis Gómez; 340 Filippo Decio; 346 Marcello Crescenzi; 366 Vital de Cambanis; [389], [438] Antoni Agustí i Albanell; [423], [429] Felino Maria Sandeo; 314 Antoni Agustí i Albanell, *Antiquae Collectionis Decretalium;* 328 Antoni Agustí i Albanell, *Constitutionum provincialium Tarraconensium libri quinque;* [397] Antoni Agustí i Albanell, *Canonones poenitentiales.*

b) *Altres:*

268 Concili de Trento, *Canones et decreta sacrosancti oecumenici & generalis concilij Tridentini*; 273 France. Sovereign, *Pragmatica Sanctio cum Concordatis*; 359 Església Catòlica, *Bulla sanctissimi D.N. Dñi Pii Divina providentia papae*.

Cal tenir en compte que els contactes amb l'humanisme coetani a Tarragona es fan evidents en la biblioteca d'Esteve Grimau on sovintegen els volums d'Antoni Agustí, arquebisbe de Tarragona, del qual tenia pràcticament totes les seves obres (cosa que pot fer sospitar que el nostre jurista va comprar llibres a l'encant de la biblioteca d'Agustí l'any 1591) i evidencia una especial admiració per la seva metodologia jurídica, filològica i històrica.

Altrament, hi havia una clara tendència del jurista a la lectura dels autors clàssics llatins, principalment, en l'àmbit de la història on es troben destacats autors: 239 Cornelius Tacitus; 241 Appianus; 248 Quintus Curtius Rufus; 265 Gaius Julius Caesar; 267 Diodorus Siculus;; 280 Romulo Amaseo; 292 Titus Livii; 365 Procopius; [381] Valerius Maximus; [386] Plutarc; [427], [457] Gaius Suetonius Tranquillus, *De vita Caesarum*; [462] Gaius Plinius Secundus.

Tanmateix, no podem deixar de banda, en la mateixa disciplina, la proliferació de diferents humanistes tant d'Espanya: 293 Pedro Valles; 296 Juan Ginés de Sepúlveda; [419] Jerónimo Zurita i de Castro; [428] Jerónimo de Blancas i Tomás, com d'Itàlia i d'altres llocs: 278 Francesco Sansovino; 280 Romulo Amaseo; 253 Thomas More. Cal destacar la figura de l'humanista català Antoni Agustí amb una obra cabdal, *Diálogos de medallas*, impresa a Tarragona per Felip Mey. Fins i tot, l'interès d'Esteve Grimau per la història del país es fa evident en les cròniques de Muntaner (301 Ramon Muntaner).

La curiositat d'Esteve Grimau pel món clàssic es mostra també en l'àmbit de la gramàtica i poesia llatina i grega: [392] Marcus Terentius Varro; 232 Decimus Junius Juvenalis; 258 Caius Valerius Catullus; 281 Lucius Annaeus Seneca; 286 Titus Maccius Plautus; 289 Publius Terentius Afer; 294 Caelius Sedulius; 351 Publius Vergilius Maro; [455] Eurípides; [459] Marcus Valerius Martialis.

Respecte a la filosofia, durant la segona meitat del segle XVI hi va haver un predomini de l'aristotelisme en l'ensenyament universitari barceloní. Es van publicar un bon nombre d'obres de l'estagirita i van aparèixer diversos glossadors d'Aristòtil. D'aquesta manera, hi trobem incloses en aquesta disciplina les autoritats màximes (231 Aristòtil; i 285, [384] amb una col·lecció d'obres filosòfiques de Marc Tul·li Ciceró), mentre que en altres àmbits apareixen autors grecs, sobretot, en història ([386] Plutarc) i ciències naturals (283 Theophrastus).

D'altra banda, el segle XVI va comportar una època de descobriments científics i geogràfics, d'intercanvis comercials. Nous mons com Àfrica i Amèrica, noves cosmologies i invents semblen caracteritzar aquest període. És així com amb el catàleg d'en Grimau tenim un testimoni clar d'aquest fet a través de l'interès que mostra pels tractats geogràfics d'autors llatins (287 Cnaeus Pompeius Strabo) o contemporanis ([421] Ugo Favoli) i d'obres relatives a aquesta disciplina

(299 *Història de las cosas de Etiopia*). El vessant relatiu a la cosmografia té el seu representant més destacat en Pomponi Mela (234 Pomponius Mela).

L'impacte de la impremta va facilitar l'intercanvi cultural d'aquests països amb la societat occidental de manera que les informacions sobre les novetats del Nou Món (plantes i animals, curacions i costums estranys) es difonien mitjançant llibres, impresos i opuscles. I així ho demostra una de les obres de l'inventari del jurista: *Avisos de la China y Japón, del fin de año de 1587. Recibidos en octubre de 88, sacados de las cartas de los padres de la Compañía de Jesús que andan en aquellas partes*, escrita pels jesuïtes, que descriu els costums de la gent d'aquells indrets.

La religiositat de l'època també es feia notar en la biblioteca del jurista on es poden trobar textos religiosos de caire litúrgic i teològic (237 Bonifacio Simonetta; 238 Joannes Magnus; 334 Francesco Giovanni Ferrari) a més a més d'un exemplar de la Bíblia (408) o una edició dels Salmes (233). Tanmateix això no impedeix que tingui també algun llibre prohibit per l'índex inquisitorial com el (460) *Moriae encomium o Elogi de la folia* d'Erasme de Rotterdam.

CRITERIS D'EDICIÓ

L'inventari consta de 239 volums dels quals n'hem identificat 216. Els primers 153 llibres estan ordenats a l'inventari d'Esteve Grimau des del número 227 fins al 380 (numeració que hem mantingut a la classificació). La resta de volums, que no tenen número i consten a l'inventari amb un guió, els hem assignat la numeració corresponent des del 381 fins al 470 i els hem disposat en la nostra identificació entre claudàtors.

Totes les entrades porten les següents característiques de definició: amb negreta donem transcripció de l'inventari manuscrit, després hi ha la identificació del volum segons referències més o menys aproximades d'autor, títol, lloc d'edició, editor i any. A més, hi consten les sigles corresponents a la biblioteca on ha estat identificat el registre (vegeu el llistat d'abreviatures al final) i finalment hi afegim, en alguns casos, una possible edició posterior. En algunes ocasions, només hem pogut identificar l'autor i en altres ens ha estat impossible desxifrar el registre a causa de la grafia o de les condicions físiques del manuscrit.

INVENTARI I IDENTIFICACIÓ

227 Codex codicis domini Justiniani libri nouem

Corpus Iuris Civilis, *Codex Codicis d(omi)ni Justiniani...libri nouem cu(m) vetustis exemplaribus tum scriptis tum impressis dirige(n)ter collati*, Lió: Hugues Laporte, François Fradin, 1535-1536. BUB

228 Digestum vetus imperatoris Justiniani primus tomus

Corpus Iuris Civilis, *Digestum vetus Digestoru(m) seu Pandectaru(m) iuris civilis tomus primus*, Lió: Hugues La Porte, François Fradin, 1534. BUB

229 Tomus tertius iuris civilis

Corpus Iuris Civilis, *Digestum nouum. Tomus tertius iuris civilis*, Lió: Hugues La Porte, François Fradin, 1534. BUB

230.1 Institutionum iuris civilis libri quatuor

Corpus Iuris Civilis, *Institutiones: Institutionum iuris civilis D. Justiniani... libri quattuor*, Lió: François Fradin, 1537. BUB [altres edicions posteriors: 1592]

230.2 Imperatoris Justiniani vocabulari de tot lo dret civilis

Imperatoris Justiniani volumen legum, quod vocant totius juris civilis, Paris: 1536 RL

231 Aristotil el stagirita Aristòtil**232 Juvenal petit** Decimus Junius Juvenalis**233 Los salms de Davit****234 Pomponii Mella cosmographi**

Pomponius Mela, *Pomponi Melae cosmographi tres libri de situ orbis*, Basilea: 1538. SBB [altres edicions posteriors: 1543]

235 Heroni Alexandrini

Hero Alexandrinus, *Heronis mechanici Liber de machinis bellicis, necnon Liber de geodaesia a Francisco Barocio patritio Veneto Latinitate donati, multis mendis expurgati, & figuris, ac scholijs illustrati*, Venècia: Franciscus Franciscium Senensis, 1572. SD

236 Forcatulo de gallorum imperio

Etienne Forcadel, *De Gallorum imperio et philosophia: libri septem*, Paris: Chaudiere, 1579. BVB

237 Bonifaci Simonete divi ordinis cisterciensis

Bonifacio Simonetta, Bofifacii *Symonetae divi ordinis cistertiensis// cornu abbatis...//de christiane fidei...// persecutionibus...opus...//*, Basilea: Nicolaus Kesler, 1509. BVB

238 Historia metropolitana

Joannes Magnus, *Historia metropolitanae ecclesiae Upsalen in regnis Svetiae et Gothiae: a Ioanne Magno... collecta: opera Olai Magni...in lucem edita*, Roma: Vincenzo Luchino, 1560. BUB

239 Corneli Taciti historia Cornelius Tacitus**240 Bellum Cristi**

Robertus Remensis, *Bellum christianorum principum, praecipue Gallorum contra saracenos, anno salutis MLXXXIII pro terra santa gestum*, Basilea: Henricus Petrus, 1533. BVB

241 Appiani Alexandrine sophisti de civilibus romanorum

Appinanus, *Appinani Alexandrini Sophistiae, de Civilibus Romanorum bellis historiarum libri quinque*, Paris: Michael Vascosan, 1538. CCPB, núm de control: CCPB000627094-5 [altres edicions posteriors: 1551 (Sébastien Gryphius)]

243 Gul. Fornerii Guillaume Fournier

244 Antoni Agustini iureco

Antoni Agustí i Albanell, Antonii Augustini iurisconsulti Hispani, Emendationum & Opinionum Libri, Basilea: Giacomus Torelli, 1544. BVB

245 Diálogos de medallas

Antoni Agustí i Albanell, *Diálogos de medallas, inscripciones y otras antigüedades*, Tarragona: Felip Mey, 1587. CCPB núm de control: CCPB000000007-8

246 Relectio de pactis libro sexto

Diego Covarrubias y Leiva, *Relectio capituli quanuis pactum; de pactis libro sexto*, Salamanca: Andreas à Portonariis, 1553. BBU

248 Q. Curtii de rebus gestis

Quintus Curtius Rufus, *Q. Curtii De rebus gestis Alexandri Magni, regis Macedonum libri decem*, Lió: Antoine Vicent, 1555. BUB

250 Patris Robertis

251 Henrico [...] francorum

252 Vitruvii de architectura

Marc Vitruvi Pol·lió, *M. Vitruvi...de architectura libri decem...: nunc primum in Germania qua potuit diligentia excusi atq[ue] hinc inde schematibus non iniucundis exornati*, Argentorati: Georgium Machaeropioeum, 1543. BBU

253 De optimo deque noua insula

Thomas More, *De optimo reip. statu deque noua insula Utopia libellus uere aureus*, Basilea: Ioanis Frobenium, 1518. OPACSBN

254 Apparatus Innocentii

Inocencio IV Papa, *Innocentius. 1525. Apparatus... Innocentii pape. iiii. super V. li. decre. et super decretalibus per eundem d. Inn. editis... / una cum summariis per D.L. Paulum Rhosellum additis... Vitam etiam ipsius Innocentii, per Thomam diplovatatum editam. Margaritamque Baldi per indicem alphabeti et numeros foliorum... distinctam addidimus...*, Lió: Ioannis Moylin alias de Cambray (1525), CCPB, núm. de control: CCPB000013674-3 [altres edicions posteriors: 1540 (Ioannis Moylin alias de Cambray)]

255 Pandectarum juris civilis pars sexta

Corpus Iuris Civilis, *Pandectarum juris civilis pars sexta*, Lió: Gulielmi Rouillan, 1551. CCPB núm de control: CCPB000232503-9

256 Guillermi Budae Guillaume Budé

257 Annotationes Gulielmi Budaei

Guillaume Budé, *Annotationes Gulielmi Budaei...in quatuor &vinginti Pandectarum libros*, Basilea: Thomas Wolf, 1534. BUB [altres edicions posteriors: 1535 (Robert Estienne)]

258 Catullus Tibullus

Caius Valerius Catullus, *Catvllus Tibvllus Propertius: his accesserunt Corn. Ga-*

lli fragmenta, Lió: Sèbastien Gryphim, 1542. BUB [altres edicions anteriors: 1502 (Aldo Manuzio), 1502; altres edicions posteriors: 1553 (Jean Gryphe)]

259 Pars septima [...] de estipulationibus

Corpus Iuris Civilis, *Digestorum seu pandectarum pars septima. De stipulationibus et delictis*, Lió: Gulielmi Rouillan, 1571. SD

261 Memoria reparanda

Gulielmi Grataroli, *De memoria reparanda, augenda, conseruandaque, ac de reminiscentia*, Basilea: Nicolaus Episcopius iunior, 1554. SD [altres edicions posteriors: 1558]

262 Pandectarum iuris civilis pars secunda

Corpus Iuris Civilis, *Digestorum, seu Pandectarum libri... Pars prima [-septima]... Codicis libri... Tomus primus [-secundus]...*, Lió: Gulielmi Rouillan, 1571. RSL

263 Pandectarum iuris civilis tres pars

Corpus Iuris Civilis. Cf. 262

264 Justiniani sacratissimae principis libri

Corpus Iuris Civilis, *Institutionum siue Elementorum iuris prudentiae Iustiniani sacratissimi principis libri quatuor*, Mainz: Ivo Schöffer, 1532. BVB [altres edicions posteriors: 1546 (Jean Loys)]

265 Juli Caesari comentarii

Gaius Julius Caesar, *C. Iulii Caesaris commentarii...*, Lió: Sebastià Gymnich, 1534. BUB [altres edicions posteriors: 1651]

266 avisos de la China

Avisos de la China y Japon, del fin de año de 1587. Recibidos en octubre de 88, sacados de las cartas de los padres de la Compañía de Jesus que andan en aquellas partes, Madrid: 1589, Biuda de Alonso Gómez. WDC

267 Diodorus Siculus

Diodorus Siculus, *Diodori Siculi Historiarum libri aliquot, qui estant*, Basilea: Joannes Oporinus, 1539. OPACNEBIS [altres edicions posteriors: 1555 (Johann Gymnich)]

268 Canones et decreta

Concili de Trento, *Canones et decreta sacrosancti oecumenici & generalis concilij Tridentini*, Salamanca: Juan Cánova, 1564. BUB [altres edicions posteriors: 1567 (Petrus Zangrius)]

269 Questiones Guidones Pape Guido Pape

270 Lectionum iuris civilis aduersus

271 Decisiones seu conclu aure

Guillem Caçador, *Decisiones seu conclusiones aureae*, Lió: Vincent Portonaris, 1546. BUB

272 Epitome juris servilis

273 Pragmatica sanctio[...]concordatis

France. Sovereign, *Pragmatica Sanctio cu Concordatis: Cosme Guymier... commentarius ad Pragmatica sactione in Synod Basiliensi sub papa Eugenio quarto Carolo*, Lió: Benoît Bonyn, 1532. NLAC [altres edicions posteriors: 1538 (Antoine Vincent, Macé Bonhomme)]

277 Omnium gentium mores

Johann Boemus, *Omnium gentium mores, leges & ritus ex multis clarissimis rerum scriptoribus*, Lió: hereus Simon Vicent, 1535. BUB [altres edicions posteriors: 1538 (Johannes Steelsius)]

278 Glannali overo le vite

Francesco Sansovino, *Gi'annali overo de vite de principio et signori della casa Othomana*, Venècia: Enea de Apresso, 1573. BVB

279 [...] y recopilacions

280 Romulo Amasura Romolo Amaseo

281 Tragediae Seneca Lucius Annaeus Seneca

282 Joannis Juniani [...] segona y tercera Giovanni Gioviano Pontano

283 Teofrasto historia plantarum

Theophrastus, *De historia plantarum libri IX*, Lió: Guillaume Rouillé, 1552. BUB

284 Buccolica Baptista

Baptista Spagnoli Mantuano, *Buccolica Baptistae Matuani, diversis diversorum co[m]mentarijs utilissime declarata*, Lió: Theobaldus Paganus, 1536. BUB

285 MT Ciceronis Marcus Tullius Cicero

286 Plauti comedie

Titus Maccius Plautus, *Marci Actii Plauti...Comoediae vig(n)ti*, Venècia: Pietro Ravani, Melchiorre Sessa, 1518. BUB [altres edicions posteriors: 1522 (And. Cratandrum)]

287 Strabonis

Cnaeus Pompeius Strabo, *Strabonis De situ orbis libri XVII: editi quidem in eorum gratiam, qui geographiae studiosi sunt*, Lió: Gabrielle Coteriu, 1557. BUB

288 Strabonis [...]

289 Terenci Publius Terentius Afer

290 Cathalogus librorum

Santa Seu, *Cathalogus librorum, qui prohibentur mandato illustrissimi et reverend. D.D. Ferdinandi de Valdes Hispalen*, Valladolid: Sebastian Martinez, 1559. OPACSBN

291 Opusculum de reformatione

Bernardo Papió, *Opusculum De reformatione populi*, Barcelona: Petrus Monpezat, 1534. BC

292 Titi Livii historia Titus Livius

293 La conquista de la ciutat de Africa [...]

Juan Cristóbal Calvete de Estrella, *La conquista de la ciudad de Africa en Berberia*, Salamanca: Juan Cánova, 1558. CCPE, núm de control: CCPB000152230-2

294 Istoria evangelica libri iii

Celio Sedulio, *Iuuenci de Evangelica historia...*, Venècia: Aldus Manutius, 1502. CCPB, núm de control: CCPB000001520-2 [altres edicions posteriors: 1537 (Bartholomaeus Westhemerus)]

295 [...] de elegancis**296 Joannis Genesisii** Juan Ginés de Sepúlveda**297 Honrra de escrivanos**

Pedro de Madariaga, *Libro subtilissimo intitulado Honrra de escrivanos*, València: Juan de Mey, 1565. CCPB, núm de control: CCPB000348205-7

299 Historia de las cosas de Etiopia

Francisco Alvarez, *Historia de las cosas de Etiopia*, Anvers: Juan Steelsio, 1557. CCPB, núm de control: CCPB000031429-3

300 Historia [...]**301 Cronica del rei en Jacme**

Ramon Muntaner, *Chronica o descripcio dels fets e hazanyes del inclyt rey don Jaume primer rey Darago, de Mallorques e de Valencia*, València: Ioan Mey Flandro, 1558. CCPB, núm de control: CCPB000018359-8

302 Capitols y ordinaciones**303 Edictes****304 Consolat de mar**

Libre apellat Consolat de mar: ara nouament estampat y corregit, Barcelona: Carles Amorós, 1540. BC

305 Capitols de cort fets

Furs, capitols, provisions e actes de cort fets y atorgats per ... Phelip ... en les corts generals per aquell celebrades als regnicols de la ciutat i regne de Valencia, València: Pere Patricio Mey, 1588. BUB

306 Capitols de la bolla de plom

Capitols e ordinacions dels drets de la bolla de plom e segell de cera del General del Principat de Catalunya, Barcelona: Joana Cortei, 1574. BUB

307 Capitols y ordinaciones

Capitols e ordinacions per los drets del General de les entrades e eixides del principat de Catalunya, Barcelona: Joana Cortei, 1579. BUB

308 Agricultura de pages**310 M. Antonius Moratus** Marc Antoni Muret**311 Comentari de los chinos****312 Compendium iuris**

Graziani Garzadori, Compendium Iuris Civilis enucleate, in quo reiiciuntur

omnia quae a iure Canonico, Venècia: Felix Valgriso, 1582. CCPB, núm. de control: CCPB000011089-2

313 Brissionis en Sumera

314 Collectiones decretalium

Antoni Agustí i Albanell, *Antiquae Collectionis Decretalium*, Lleida: Pedro de Robles, 1576. CCPB, núm de control: CCPB000031334-3

315 Concordia et noua reductio

Juan Martinez Olano, *Concordia et noua reductio antimoniaru[m] iuris communis ac regii Hispaniarum*, Burgos: Phillipus Iuntam, 1575. CCPB, núm. de control: CCPB000017154-9

316 Questionum criminalium

Prosperus Farinacius, *Prosperi Farinacii... Tractatus de testibus: in tres titulos distributus, quorum primus, ex secundo eiusdem auctoris variarum questionum & criminalium opionum libro desumrus, oppositiones*, Frankfurt: Zacharias Palthe-nius, 1606. CCPB, núm. de control CCPB000456428-6

317 Regule omnes ordinationes

318 Epistolas legalium

319 Rochus Curtius super rubri

Rochus de Curte, *Rochus Curtius Super rubri. Et. C. dei consue. Fertilissimus consuetudinum tractatus super rubri*, Lió: Jean Vincent deDavid, 1530. SD

320 Practica Lanfrancus [...]

Lanfranco Oriano, *Practica Lanfranci...*, Lió: Stephanus Maillet, 1538. BUB

321 Marante venus ini

Robert Maranta, *Consilia siue Responsa D. Roberti Marantae venus ini I.V.D. celeberrimi una cum duobus tractatibus*, Venècia: Andrea Peregrini, 1591. SD

322 doctoris Antonii de leon Canonici

Antonio de León, *Doctoris Antonii de Leon...comentaria in titulos ff...*, Salamanca: Matías Gastij, 1581. BUB

323 Nicolai Sudoris

324 Bermondi

Bermondus Choveronius, *[In sacrosanctioris Lateranensis concilii titulum de publicis concubinariis comentarii] Dn. Bermondi Cchoveronii Caesarei*, Lió: Clau-de Senneton, 1550. SBB [altres edicions posteriors: 1584]

325 Joannis Bernardi Giovanni Battista Bernardi

326 Tractatus de Teorica

328 Constitucions provincials

Antoni Agustí i Albanell, *Constitutionum provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona: Felip Mey, 1580. SD

329 Constitutiones sacri Consilii

330 Allegaciones [...]

331 Tractatus de jure patronatus**332 Fallen Socini**

Bartolommeo Soccini, *Fallen Socini: regule cu[m] suis ampliacionibus et fallentis e toto iure delecte: p[er]p[er]spicuissimum utriusq[ue] iuris doctore[m]*, Lió: Benoît Bonyn, Jacques Giunta, 1524. BUB [altres edicions posteriors: 1529 (Jacques Giunta)]

333 Arrestum sine placitum

Parlement (Toulouse), *Arrestum sine placitum Parlamenti Tholosani: continens historiam (in casu matrimonial) admodum memorabilem, adeoque prodigiosam: unà cum...annotationibus...Ioan Corasii*, Frankfurt: André Wechel, 1576. BUB

334 Joannis Ferrarii

Francesco Giovanni Ferrari, *Enchiridion sacramentorum, ad utilitatem illorum, qui ad sacros ordines ascendere voluerint, a Ioanne Francisco Ferrario archipresbitero*, Anconae: Astolfo de Grandis, 1573. SD

335 Tractatus perutilis

Rochus de Curte, *Tractatus p[er]utilis & quotidianus de iure patronatus clarissimi utriusq[ue] censure doctoris domini Rochi de Curte*, Lió: Jacques Myt., 1526. BUB

336 Regule peccatum

Diego de Covarrubias y Leyva, *Regulae, peccatum de regulis Iuris lib. 6 Relectio*, Salamanca: Dominici à Portonarijs, 1571. CCPB, núm de control: CCPB000006804-7

337 Tractatus de prescriptionibus

Giovanni Francesco Balbi, *Trac[tatus]de prescriptionib[us]: Tractatus fecu[n]dus et perutilis p[ro]funde subtilisq[ue] ac quotidiane materia omnis prescriptionis*, Lió: Benoît Bo[n]nyn, 1544. GBV

338 Singularis interpretatio

Mathaeum Pacum, *Singularis interpretatio tituli de Mandatis Apostolicis in concordatis*, Tolosa: Nicolaus Vieillard, 1537. CCPB, núm de control: CCPB000020957-0

339 Gomes super regulla cancellaria

Luis Gómez, *Commentaria R.P.D. Ludouici Gomes. Episcopi Sarnen...in Regulas Cancellariae iudiciles...*, ac, Paris: Ponceti le Preux, 1543. CCPB, núm de control: CCPB000000619-X

340 Phillipus decius Filippo Decio**341 Viatorium utriusque iuris**

Jean Barbier, *Viatorium utriusque iuris*, Lió: Benoît Bonyn, Vincent Simon, 1526. SD [altres edicions posteriors: 1536]

342 [...] observatio manerii de leys**343 Institutionum**

Corpus Iuris Civilis, *Institutionum seu primorum iurisprudencia elementorum libri quatuor/Dn. Iustiniani*, Venècia: (3), 1592. CCPB, núm. de control: CCPB000000411-1

344 Enquiridior

345 Capibreviandi

Francesc Solsona, *Stylus capibreviandi: cum quodam utili clausularum tractatu*, Barcelona: Bernat Cussana, 1594. BUB

346 Decissiones Rote

Marcello Crescenzi, *Decisiones R.P.D. Marcelli Crescentii Rotae auditoris postea S.R.E. cardinalis super causis per RR.DD*, Roma: Marco Antonio Muretto, 1589. CCPB, núm de control: CCPB000006844-6.

347 Volumen consiliorum

Filippo Decio, *Volumen consiliorum domino Philippi Decii...cum sui alphabetic repertorio & summaries noviter additis*, Lió: Vincent Portonaris, Jacques Mareschal, 1525-1533. BUB

348 Iulii Clari Alexandrini Julius Clarus

349 Solemnis [...]

350 Tractatus [...]

351 Virgili zuryche... Publius Vergilius Maro???

352 Narrationes in 4

353 Iudicum

354 Tractatus de beneficio

Jean de Selve, *Perspicacissimi juris utrisque luminis...Joannis de Selva, Tractatus de beneficio incipit*, Lió: J.Moylin, 1521. AB [altres edicions posteriors: 1539 (Scipio & fratres de Gabiano)]

355 Dos tomos de redivibus ecclesiasticis aspilqueta

Martin de Azpilcueta, Apologia libri de redivibus ecclesiasticis, Antuerpiae: Christophori Plantini, 1574. CCPB, núm de control: CCPB000249650-X

356 Mathei

357 Parafraſis

358 Joannis [...]

359 Bulla sanctissimi Domini nostri

Església Catòlica, *Bulla sanctissimi D.N. Dñi Pii Divina providentia papae*, Roma: Antonio Blado, 1562. BUB

360 Joan Parladoris jurisperiti Juan Xaltes Parladoris

361 Arnaldi [...]

362 Laufenor Galli [...]

363 Inquiridion Juris Galiae

Jean Imbert, *Enchiridion iuris scripti Galliae moribus et consuetudine frequentiore usitati*, Lió: Antonium Vicentium, 1556. WDC

364 Vocabularius Dionigi

Nestore Dionigi Avogadro, *Vocabularius*, Venècia: Gulielmus Anima Mia de Tridino, 1488. BUB

365 De bello pèrsico

Procopius, *De bello persico*, Roma: Eucharius Silber, 1509. OPACNEBIS

366 Aureus clausularum

Vital de Cambanis, *Aureus clausula[rum] omnigena[rum] tractatus cuius iusticie antistiti cusaru[m]q[ue] patrono scriben[n]do*, París: Galliot Du Pré, el Vell, 1515. BUB

367 De mercatura seu mercatore

Benvenuto Stracca, *Tractatus de mercatura seu mercatore*, Agrippinae Colonia, 1576. CCPB, núm de control: CCPB000232985-4

368 Udalrici Udalricus Zasius**369 Tractatus nullitalibus processum**

Sebastianus Vantius, *Tractatus de Nullitalibus Processum ac Sententiarum*, Lió: Macé Bonhome, 1560. CCPB, núm. de control: CCPB000027304-X

370 Tractatus nominationum

Pierre Rebuffi, *Tractatus nominationum*, París: Galeolus a Prato, 1551. CCPB, núm de control: CCPB000368276-7

372 Verborum obligatione**373 Tractatus de alienationibus**

Guglielmo Rodoano, *Solemnis, elegansq[ue] tractatus, in quo subtilier et abunde de alienationibus rerum ecclesiarum...*, Plasència: Ioannis Bazachi, 1589. CCPB, núm de control: CCPB000025189-5

374 Joannis Flabrii**376 De re hortensi**

Charles Estienne, *De re hortensi libellus: vulgaria herbarum, florum ac fruticum qui in hortis conseri solent*, París: Robert Estienne, 1535, 1536. BUB [altres edicions posteriors: 1545]

377 Domini Justiniani**380 Sumaria description del rey de Bolonia****[381] Valerii Maximi**

Valerius Maximus, *Valerii Maximi dictorum...*, Lió: Sébastien Gryphe, 1551. BUB [altres edicions posteriors: 1566 (Antoine Gryphe)]

[382] Lunari

Bernat Granollachs, *Lunarium in quo reperiuntur coniunctiones & oppositions lune* 1550. SD

[384] Opera philosophica Ciceroni liber Marcus Tullius Cicero**[385] Auli Gellius**

Aulus Gellius, *Noctium atticarum libri*, Estrasburg: Johann d'A Knobloch, Paul Götz, 1521. BVB [altres edicions posteriors: 1526 (Gottfried Hittorp)]

[386] Plutarchi chaeroni grecorum Plutarc

[387] Opera rhetorica oratoria

[388] Fenestella de magistratibus

Andrea Domenico Fiocco, *L Fenestellae De magistratibus, sacerdotiisque Romanorum libellus*, Venècia: Melchiorre Sessa, 1535. SD [altres edicions posteriors: 1550 (Michel Vascosan)]

[389] Antonius Agustin Antoni Agustí i Albanell

[390] Sextus Boecis

Epo Boetus, *Liber harum quaestionum sextus qui est Saturnino permutaciones beneficalis...* CCPB, número de control: CCPB000578538-3

[391] Theophili institutio

Theophilus Antecessor, *Institutiones Iuris Civilis, in Graecam linguam per Theophilum Antecessorem olim traductae*, Basilea: Hieronymus Froben, Nicolaus Episcopium, 1534. BVB [altres edicions posteriors: 1580 (Joan. Tornaesius)]

[392] Terentii Varroni Marcus Terentius Varro

[393] Terra dialogus in gratiam

[394] Catalogus legum

Udalricus Zasius, *Catalogus legum antiquarum una cum adjuncta summaria interpretatione*, París: Gul. Cavellat, 1554. BLB [altres edicions posteriors: 1555 (Gul. Cavellat)]

[395] Index rerum

Corpus Iuris Civilis, *Index rerum et verborum quae in pandectis tractantur copiosissimus*, Anvers: Christophe Plantin, 1567. BUB

[396] Juris arte metodo

Pierre Grégoire, *De iuris arte, metodo et praeceptis*, Lió: Gryphium, 1580. WDC

[397] Canones penitenciales

Antoni Agustí i Albanell, *Canones poenitentiales*, Tarragona: Felip Mey, 1582. BUB [altres edicions posteriors: 1584 (Felice Valgrisio)]

[398] Methodus universi

Nicolaus Vigelius, *Methodus universi iuris pontifice absolutissima*, Basilea: Hieronymus Gemusaeus, Polycarpus Gemusaeus, Balthasar Han, 1576. BUB [altres edicions posteriors: 1581 (Jeanne Giunta, Nicolas Guérin)]

[399] Alexandri ab Alexandro

Alexander ab Alexandro, *Alexandri ab Alexandro... Genialum dierum libri sex*, París: Charles Macé, 1579. BUB

[402] Plinii 2 historia

Gaius Plinius Secundus, *Historia naturalis*, Basilea: Johann Froben, 1525. BUB [altres edicions posteriors: 1535 (Johann Froben)]

[403] Practica excellentissimi

[404] Nouellarum

Corpus Iuris Civilis, *Novellarum constitutionu[m] DN. Iustiniani principis*, París: Carola Guillard, 1548. UB

[405] Libre del sabio fabulador Isopes

Isop, *Libre del sabio fabulador Hisopo*, Anvers: Jan Steels, Hans Laet, 1546. BUB

[406] Institutionum Justinani

Institutionum juris civilis. Referència 230

[407] De nominibus propriis

Antoni Agustí i Albanell, *De nominibus propriis Tov Pandektov florentini*, Tarragona: Felip Mey, 1579. BUB

[408] Biblia cum concordantis

Biblia cum concordantis veteris et novi testamenti, Lió: Stephano Guernardi, 1520. WDC [altres edicions posteriors: 1526 (Jacques Mareschal)]

[409] Calepini

Ambrosius Calepinus, *Ambrosi Calepini Dictionarium*, Lió: Jacques Giunta, 1559. BUB [altres edicions posteriors: 1565 (Jacques Giunta)]

[410] Bartoli a Saxoferrato consilia

Bartolo de Sassoferrato, *Consilia, quaestiones et tractatus Bartoli à Saxoferrato*, Lió: Ioannes de Ionuelle, 1523. CCPB, núm de control: CCPB000001896-1 [altres edicions posteriors: 1526 (Battista Torti)]

[411] Andreas de Isernia

Andrea d'Isernia, *Andreas de Isernia Super usibus feudorum: excellentissimi domini Andrae de Isernia*, Lió: Jacques Giunta, Jean Dominique Garnier, 1541. BUB [altres edicions posteriors: 1598 (Claudius Marnius, Joan Aurbrius)]

[412] Dictionarium Alberici

Alberico da Rosate, *Dictionarium domini Alberici de Rosate*, Lió: Jean Moylin, 1529. CCPB, núm de control: CCPB000361025-X [altres edicions posteriors: 1539 (Jean Moylin)]

[413] [...] domini [...]**[414] Jacobus Alvares****[415] Variani ex jure pontificio**

Diego de Covarrubias y Leyva, *Variae ex jure pontificio, regio et Caesareo Resolutiones: libri 3*, Lió: Sebastianum Bartolomaei Honorati, 1557. HRDZ [altres edicions posteriors: 1571 (Peter Schimidt)]

[416] Comentari leguiorarii super**[417] Joan de Anam****[419] Dos tomos dels annalles de Arago**

Jerónimo Zurita y de Castro, *Los cinco libros primeros de la primera parte de los Anales de la Corona de Aragón*, Zaragoza: Pedro Bernuz, 1562. CCPB, núm. de control CCPB000000763-3;

Los cinco libros postreros de la primera parte de los Anales de la Corona de Aragón, Zaragoza: Pedro Bernuz, 1562. CCPB, núm. de control CCPB000000764-1 [altres edicions posteriors: 1610 (Juan de Laneja y Quartanet)]

[420] Lectione Plonica

[421] Ugo Fauoli Ugo Favoli

[422] Andreas Barbaci Andreas de Barbatia

[423] Cinc tomos de pars Felinis

Felino Maria Sandeo, *Commentariorum Felini Sandei... ad V. libros Decretalium pars prima [-tertia]...: [Consilia]; [Repertorium]*, Lió: Compagnie des librairies, 1587. BUB

[424] Lucas de Pena [...] Lucas de Penna

[425] Rafelis Cumani

Rafaello Raimondi, *Consilia utriusque Raphaelis Nuperrime Castigata. Praecellentissimorum Legalis Disciplinae doctoru[m] Do. Videlicet Rapha. Cumani, necno[n] Raphaelis Fulgosij Consilia...*, Lió: Iacobus Giuncta, 1548. SBB [altres edicions posteriors: 1576 (Gaspare Bindoni)]

[426] Jason de actionibus

Giasone Maino, *Iason de actionibus: lectura praeclarissima Dom Iasonis Mayni super nodoso titulo de actionibus in institutionibus Iustinianeis*, Lió: Barthelemy Frein, 1554. SD [altres edicions posteriors: 1578 (Philippe Tinghi)]

[427] Suetoni cf. [457]

[428] Aragonensium rerum

Jerónimo de Blancas i Tomás, *Aragonensium rerum comentarii*, Saragossa: Diego de Robles, Lorenzo de Robles, 1588. BUB

[429] Consilia responsa Felini

Felino Maria Sandeo, *Consilia seu Responsa D. Felini Sandaei... [in hunc novum modum redacta & elimata per Do. Ioan, Vanulium...*, Lió: Jacques Giunta, Thomas Bertheau, 1552. BUB

[430] Cristofori Porci lectura insignis

Christophorus Portius, *Excellentissimi... Christophori Porci Lectura insignis correcta super primo, secunda & tertio Institutionum*, Tridini: Joan[n]e[m] de Ferraris, 1511. CCPB, núm de control: CCPB000432867-1 [altres edicions posteriors: 1540 (Martinus Lescuyer)]

[431] Joannis Fabri comentarii

Joannes Faber, *Joannis Fabri...comentaria super institutis*, Lió: Sebastien Gryphe, 1527. BUB [altres edicions posteriors: 1537 (Macé Bohomme, Antoine Vicent)]

[432] Opus preclarum Angeli Aretini

Angelo Gambiglioni, *Opus preclarum viri prestantissimi domini Angeli Aretini*, Lió: Jacques Sachon, 1513. IDSBB [altres edicions posteriors: 1518 (Jean de Jouvelle)]

[433] Libre de antiguitats del rey en Jacme**[434] Infortiatum**

Corpus Iuris Civilis, *Infortiatum. Quinquaginta libroru[m] Digestoru[m] seu Pandectarum iuris civilis tomus secundus, quod vulgo*, Lió: François Fradin, Hugues La Porte, 1534, BUB [altres edicions posteriors: 1538 (Hugues de La Porte, François Fradin)]

[435] Quatre tomos de consiliorum Andrea Giovanni d'Andrea / Ioannis Andrea**[436] Intellectus iuris**

Udalricus Zasius, *Intellectus Iuris Civilis Singulares*, Friburgum Brisgoicum, 1532. WDC

Listas creadas por usuarios:**[437] De stipulationibus**

Corpus Iuris Civilis, *De stipulationibus et delictis*, Lió: Rovillius, 1581. WDC

Listas creadas por usuarios:**[438] Antonii Augustini Antoni Agustí i Albanell****[440] Constitucions de cort****[441] Constitucions sacrorum consiliorum**

Església Catòlica, *Constitutiones Sacrorum Conciliorum Tarraconensium*, Barcelona: Claudium Bornatium, 1557. AHCB

[443] Dos tomos d Andre Alciati Andrea Alciato**[444] Dos llibres de constitucions reals****[445] Libre primer de constitucions dels reys****[446] Sinc tomos de Paulo de Castro Paulus Castrensis (Paulo de Castro)****[447] Quatre tomos del Pena****[448] Sinc tomos Alexandri Immolens**

Alexander de Imola, *Repertorium Consiliorum Alexandri de Imola. Septem Voluminum Consiliorum*, Lió: Giunta, 1537. WDC

[450] Repertorium**[451] Deu tomos de Bartoli Bartolo Sassoferrato****[452] [...] departibus****[453] Un llibre amb cubertes de cartro negre expositiones siue declarationes**

Sebastian Brant, *Expositiones siue declarationes ominum titulorum iuris tam civilis q[uam] canonici*, Lió: Jean David, 1530. BUB

454 Ubertus de Bonacurso**[455] Euripides Eurípides****[456] Problematum**

Aristòtil, *Prolemaum Aristotelis sectiones duae de quadraginta*, València: Juan Mey, 1554. CCPB, núm de control: CCPB000119496-8 [altres edicions an-

teriors: 1519 (Ottaviano Scoto); altres edicions posteriors: 1572 (Symphorien Beraud)]

[457] **Suetoni**

Caius Suetonius Tranquillus, *De vita Caesarum*, Ginebra: Jacques Chouet, 1596. BUB

[458] **Ethicorum aristotelis** Aristòtil

[459] **Martial** Marcus Valerius Martialis

[460] **Moriae encomium**

Erasmus de Rotterdam, *Moriae Encomium Erasmi Roterodami Declamatio*, Argentorati: Matthiae Schurerij, 1511. COPAC

[461] **Flavillio**

[462] **Plinium Saecilium secundis epistolarum** Gaius Plinius Caecilius Secundus

[463] **Enneadis Marci Antoni**

Marc Antoni Sabellico, *Rapsodiae historiarum Enneadium Marci Antonii Coccii Sabellici...*, París: Josse Bade, 1527. BUB. [altres edicions posteriors: 1528 (Josse Bade)]

[464] **La tercera hedat del mon**

[465] **Ubaldo de Perusio**

Baldo degli Ubaldi, *Tractatus de formatione libelli in syndicatu qumplurium auctorum, nempe Baldi de Perusio. Augustini Dulceti*, Venècia: Girolamo Zenaro, 1586. BUB

[466] (...) **sellio**

[467] **Andreas Barbasio** Andreas de Barbatia

[468] **Un libre nomenat blanc**

[469] **Franciscici [...]**

Índex d'autors

- Alexander ab Alexandro: [399]
 Alexandrini, Heroni: 235
 Alvarez, Francisco: 299
 Amaseo, Romulo: 280
 Anam? Joan de: [417]
 Antecessor, Theophilus: 391
 Appianus: 241
 Aristòtil: 231, [458]
 Agustí i Albanell, Antoni: 244,
 245, 314, 328,
 [389], [397], [407], [438]
 Azpilcueta, Martin: 355
 Balbi, Giovanni Francesco: 337
 Barbatia, Andreas: [422], [467]
 Barbier, Jean: 341
 Bernardi, Giovanni Battista: 325
 Blancas i Tomás, Jerónimo de:
 [428]
 Boemus, Johann: 277
 Boetus, Epo: [390]
 Brant, Sebastian: [453]
 Budé, Guillaume: 256, 257
 Caçador, Guillem: 271
 Cambanis, Vital de: 366
 Caesar, Gaius Julius: 265
 Calepini, Ambrosius: [409]
 Catullus, Caius Valerius: 258
 Calvete de Estrella, Juan Cristóbal:
 293
 Choveronius, Bermondus: 324
 Cicero, Marcus Tullius: 285, [387]
 Clarus, Julius: 348
 Concilium Tridentinum: 268
 Covarrubias y Leyva, Diego de:
 246, 336, [415]
 Crescenzi, Marcello: 346
 Curte, Rochus de: 319, 335
 Curtius Rufus, Quintus: 248
 Decio, Filippo: 340, 347
 Dionigi Avogadro, Nestore: 364
 Estienne, Charles: 376
 Eurípides: [455]
 Faber, Joannes: [431]
 Farinacius, Prosperus: 316
 Ferrari, Francesco Giovanni: 334
 Fiocco, Andrea Domenico: [388]
 Flabrii, Joannis: 374
 Flavillio: [461]
 Forcadel, Etienne: 236
 Fournier, Guillaume: 243
 Gambiglione, Angelo: [432]
 Garzadori, Graziani: 312
 Gellius, Aulus: [385]
 Gómez, Luis: 339
 Granollachs, Bernat: [382]
 Grataroli, Gulielmi: 261
 Guido, Pape: 269
 Imbert, Jean: 363
 Imola, Alexander de: [448]
 Isernia, Andrea d': [411]
 Isop: [405]
 Justinianus: 227, 228, 229, 230.1,
 230.2, 255, 259, 262, 263, 264,
 343, [395], [404], [406], [434],
 [437]
 Juvenalis, Decimus Junius: 232
 León, Antonio de: 322
 Livius, Titus: 292
 Madariaga, Pedro de: 297
 Magnus, Joannes: 238
 Maino, Giasone: [426]
 Maranta, Robert: 321
 Martialis, Marcus Valerius: [459]
 Martinez Olano, Juan: 315

- Maximus, Valerius: [381]
Mela, Pomponius: 234
More, Thomas: 253
Muntaner, Ramon: 301
Muret, Marc Antoni: 310
Oriano, Lanfrancus: 320
Pacum, Mathacum: 338
Papió, Bernardo: 291
Parladoris, Joan (?): 360
Parlement Toulouse: 333
Pena, Lucas de: [424]
Plautus, Titus Maccius: 286
Plinius Secundus, Gaius: [402],
[462]
Plutarc: [386]
Pontano, Giovanni Gioviano: 282
Portius, Christophorus: [430]
Procopius: 365
Raimondi, Raffaello: [425]
Rebuffi, Pierre: 370
Remensis, Robertus: 240
Rodoano, Gulielmo: 373
Rosate, Alberico da: [412]
Rotterdam, Erasmus: [460]
Sabellico, Marc Antoni: [463]
Sandeo, Felino Maria: [423], [429]
Sansovino, Francesco: 278
Sassoferrato, Bartolo de: [410],
[451]
Sedulio, Celio: 294
Selve, Jean de: 354
Seneca, Lucius Annaeus: 281
Sepulveda, Juan Ginés de: 296
Siculus, Diodoro: 267
Simonetta, Bonifacio: 237
Soccini, Bartolommeo: 332
Solsona, Francesc: 345
Sovereign: 273
Spagnoli Mantuano, Baptista: 284
Strabo, Cnaeus Pompeius: 287,
288
Stracca, Benvenuto: 367
Sudoris, Nicolai (?): 323
Suetonius Tranquillus, Caius:
[427], [457]
Tacitus, Cornelius: 239
Terentius Afer, Publius: 289
Theophrastus: 283
Ubaldi, Baldo degli: [465]
Valles, Pedro: 293
Vantius, Sebastianus: 369
Varro, Marcus Terentius: [392]
Vigelius, Nicolaus: [398]
Vergilius Maro, Publius: 351
Vitruvi Pol·lió, Marc: 252
Zasius, Udalricus: 368, [394],
[436]
Zurita y de Castro, Jerónimo:
[419]

BIBLIOGRAFIA

- ALCINA ROVIRA, JUAN FRANCISCO; SALVADÓ RECASENS, JOAN: *La biblioteca de Antonio Agustín. Los impresos de un humanista de la contrarreforma*, Instituto de Estudios Humanísticos, Alcañiz, 2007.
- BÉCARES, VICENTE; IGLESIAS, ALEJANDRO LUIS: *La librería de Benito Boyer, Medina del Campo 1592*, Junta de Castilla y León, Consejería de Cultura y Turismo, 1992.
- BÉCARES, VICENTE: *Librerías Salmantinas del siglo XVI*, Instituto Castellano y Leonés de la Lengua, 2007.
- Diversos Auteurs: *Jornades d'història Antoni Agustín i el seu temps, 1517-1586*, Departament d'Història Moderna de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona, Universitat de Barcelona, Barcelona, PPU, 1988-1990.
- DURAN, EULÀLIA: *Estudis sobre cultura catalana al Renaixement*, València, Eliseu Climent, 2004.
- DURAN, EULÀLIA: *Lluís Ponç d'Icard i el "Llibre de les grandeses de Tarragona"*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1984.
- JENKINS, RICHARD (ed.): *El legado de Roma*, Barcelona, Grijalbo Mondadori, 1995.
- PEÑA DÍAZ, MANUEL: *Cataluña en el Renacimiento: libros y lenguas (Barcelona, 1473-1600)*, Lleida, Milenio, 1996.
- PEÑA DÍAZ, MANUEL: *El Laberinto de los libros: historia cultural de la Barcelona del Quinientos*, Madrid, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, Pirámide, cop. 1997.
- RECASENS I COMES, JOSEP M.: *El municipi i el govern municipal de la ciutat de Tarragona, segles XVI i XVII*, Tarragona, Arola editors, 1998.
- SALVAT I BOVÉ, Joan: *Tarragona antiga y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII-XIX)*, Tarragona, edicions Ajuntament de Tarragona, 1981.

Llistat de biblioteques i recursos electrònics

- AB (Abes) www.sudoc.abes.fr
- AHCB (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona) <http://www.bcn.es/arxiu/arxiuhistoric>
- BBU (Biblioteca de la Universitat De Barcelona) www.bib.ub.edu
- BC (Biblioteca de Catalunya) www.bnc.es
- BLB (Badische Landesbibliothek) www.muselius.com/germany/karlsruhe/badische-landesbibliothek/es
- BUB (Biblioteca de la Universitat de Barcelona) www.bib.ub.edu
- BVB (Bibliotheks Verbund Bayern) <http://bvba2.bib-bvb.de>
- CCPB (Catalogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español) www.mcu.es
- COPAC (Copac Academic & National Library Catalogue) <http://copac.ac.uk>
- GVB (Union Catalog Northern Germany) <http://Kavia.gvb.de>
- HRDZ (Hebis-Retro Digitalisierte Zettelkatalo) <http://retro.hebis.de>
- IDSBB (Ids Basel Bern) <http://aleph.unibas.ch>
- NLAC (National Library of Australia Catalogue) <http://voycat.nla.gov.au>
- OPACNEBIS (ONOpac Nebis) <http://opac.nebis.ch>
- OPACSBN (On Line Public Access Catalogue Servizio Bibliotecario Nazionale) <http://opac.sbn.it>
- RL (The Royal Library) www.kb.dk/en
- RSL (RSL Catalog) <http://aleph.rsl.ru>
- SBB (SB Berlin PK) <http://stabikat.sbb.spk-berlin.de>
- SD (Scheda Dettagliata) <http://opac.internetculturale.it>
- UB (Catàleg de les Biblioteques de la Universitat de Barcelona) <http://ub.cbuc.cat>
- WDC (Worldcat) www.worldcat.org